

АВТОМОБИЛ ОЙНАЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ КОРХОНАЛАРДА МАТЕРИАЛЛАР САРФ МЕЪЁРЛАРИНИ ХИСОБИНИ ТАКОМИЛАШТИРИШ

Мирзаев Равшанжон Бурхонович,

Фарғона давлат университети ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7622422>

Аннотация: Транспорт воситаларини хавфсиз ойналари ишлаб чиқаришда таннархни шакллантиришда асосий материаллар сарф меъёрлари ва технологик йўқотишлар муҳим аҳамиятга эга. Материаллар сарф меъёрларини тўғри ҳисоблаш, шунингдек уларни таҳлили ушбу мақолада кўрсатиб ўтишга ҳаракат қилинган. Хулоса сифатида материаллар сарф меъёрларини камайтириш учун тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: Технологик йўқотишлар, раскрой, асосий материаллар сарф меъёрлари, технологик жараёнлар, ишлаб чиқаришни ташкил этиш, сифат кўрсаткичлари.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАСЧЕТА НОРМ РАСХОДА МАТЕРИАЛОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ АВТОМОБИЛЬНЫХ СТЕКЛО

Аннотация: При формировании себестоимости производства автомобильных стекол для транспортных средств важное значение имеют нормы расхода основных материалов и технологические потери. В данной статье и точно рассчитать нормы расхода основных материалов, а также провести их анализ. В заключении даны рекомендации по снижению норм расхода материалов.

Ключевые слова: Технологические потери, поломка, расход основных материалов, технологические процессы, организация производства, показатели качества.

IMPROVING THE CALCULATION OF MATERIAL CONSUMPTION RATES AT ENTERPRISES PRODUCING AUTOMOBILE GLASS

Abstract: When forming the cost of production of automotive glass for vehicles, the consumption rates of basic materials and technological losses are important. In this article, and accurately calculate the consumption rates of basic materials, as well as analyze them. In conclusion, recommendations are given to reduce the consumption of materials.

Key words: Technological losses, breakdown, consumption of basic materials, technological processes, organization of production, quality indicators.

КИРИШ.

Фарғона вилояти жойлашган “Автоойна” МЧЖ маълумотларига кўра, корхоналарнинг саноат маҳсулотларини (ишлар, хизматлар) ишлаб чиқариш харажатларида моддий харажатларнинг улуши ўртача 60% ни ташкил этади. Моддий ресурслардан тежамкор фойдаланишга асосан ишлаб чиқариш харажатларининг меъёрий ҳисоби ёрдам беради, иқтисодий ресурсларнинг ишлаб чиқариш истеъмоли тўғрисида оператив маълумотни шакллантиришга, мавжуд захираларни аниқлашга, нотўғри бошқариш, меъёрдан ошиб кетиш, лойиҳалашдаги хатолар, қарорлар, ишлаб чиқариш харажатлари, ишлаб чиқариш технологияси ва ташкил этилиши тўғрисида тезкор маълумотларни шакллантиришга қаратилган. Шунинг таъкидлаш керакки, машинасозликнинг кичик тармоқларида (камдан-кам истиснолардан ташқари) норматив ҳисобни юритишнинг услубий базаси 80-йилларнинг ўрталаридан бери янгиланмаган. Бозор иқтисодиётининг динамик шароитида бу ҳолат умуман моддий харажатларни ҳисобга олишда тўсқинлик қилади.

Ушбу мақолада автомобил ойналари ишлаб чиқариш корхоналарида материалларнинг ишлаб чиқариш сарфини меъёрий ҳисобга олиш ҳолати ўрганилди; Ғарбий Европа ва АҚШда қўлланиладиган материаллар ва "стандарт-кост" тизимини истеъмол қилиш бўйича маҳаллий тартибга солишнинг ижобий тажрибасини умумлаштирди; амалдаги "Маҳсулот харажатларини ҳисобга олишнинг намунавий усулини қўллаш бўйича намунавий йўриқнома" ва "Машинасозлик корхоналарида ишлаб чиқариш харажатларининг стандарт ҳисобини қўллаш бўйича услубий кўрсатмалар" танқидий кўриб чиқилди.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Умуман олганда норматив ҳисоб ва материалларнинг ишлаб чиқариш истеъмоли назарияси ва методологиясини ривожлантиришга, хусусан, хорижий иқтисодчилар: К. Друри, Р. Муллендорф, Э. Хендриксен, Р. Энтони А. Ф. Аксененко, П. С. Безруких, И. А. Белобжетский, В. А. Белобородова, Г. Г. Бочаров, К. М. Гарифуллин, В. А. Эрофеева, Н. Н. Иванов, В. Б. Ивашкевич, З. М. Карпасова, Т. П. Карпова, А. Д. Ларионов, В. С. Левин, А. Ш. Маргулис, Э. А. Мизиковский, В. Д. Новодворский, О. М. Островский, В. Ф. Палй, С. М. Ручин, Я. В. Соколов, С. А. Стуков, А. Д. Шеремет ва бошқалар хисса қўшганлар.

Автомобил ойналари ишлаб чиқариш харажатларини ҳисобга олишнинг маҳаллий стандарт усули тарихий анъаналарга эга эмас. Нархлар бўйича етакчилик стратегияси рақобатчиларга қараганда юқори сифатли маҳсулотни сақлашни ўз ичига олади, маҳаллий хусусий ишлаб чиқарувчиларнинг сифат талабларига жавоб бера олмайдиган лекин арзонроқ харажатлардан иборат маҳсулотига нисбатан нархлар юқорилиги билан фарқланади. Бозор шароитида саноат иқтисодиётида ахборот технологияларининг жадал ривожланиши, ишлаб чиқариш характерининг ўзгариши, трансмиллий рақобат каби глобал ўзгаришлар рўй бермоқда. Буларнинг барчаси хорижий мамлакатларнинг ижобий тажрибасидан фойдаланган ҳолда материалларнинг ишлаб чиқариш истеъмолини ҳисобга олиш базасини шакллантиришга, анъанавий ёндашувларни ижодий қайта кўриб чиқишнинг объектив заруриятини келтириб чиқаради:

- реал ёки кутилаётган таъсир ҳисобга олинб, лекин қиймати етарлича ҳисобга олинмаганда ёки имконият қиймати нуктаи назаридан ёндашув доирасида кўриб чиқиладиган ўзига хос эффектлар ҳисобга олинсада, янги технология таъсирини ўрганишнинг етарли эмаслиги ва умуман ҳисобга олинмаганлиги;

- юқори технологияли ишлаб чиқаришларда ресурсларни тежашнинг ўзига хос хусусиятларини, уларнинг инновацион характерини ва моделларнинг доимий ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда, шунингдек, ишлаб чиқарувчиларнинг ўз маҳсулотларидан фойдаланувчи истеъмолчилар билан доимий алоқада бўлиш зарурлигини ҳисобга олган ҳолда ўрганиш зарурияти;

- илм-фанни талаб қилувчи ишлаб чиқаришнинг ўз таърифларининг ноаниқлиги, етарли эмаслиги, бу масала бўйича мавжуд нуктаи назарларнинг заифлиги, бу нафақат ушбу концепцияга аниқлик киритишни, балки фанни талаб қиладиган ва анъанавий ишлаб чиқаришни қиёсий кўриб чиқишни назарда тутди;

- инновацион фаол корхоналарнинг мавжуд таснифларининг торлиги ва бу муаммо кўп жиҳатдан статистик маълумотларнинг таянган бўлиб, ҳар қандай батафсил мазмунли кўриб чиқиш предмети эмаслиги;

- адабиётларда ишлаб чиқариш харажатларни оптималлаштириш мезони муаммоси алоҳида аҳамиятга эга бўлса, харажатларни оптималлаштиришнинг анъанавий талқини қилинганлиги;

-асосий ва ёрдамчи материалларни сарф меъёрларини сохага оид тадқиқотлар ўтказилмаганлиги;

Бироқ, ер усти транспорт воситалари харажатларни ҳисобга олиш, таҳлил қилиш ва маҳсулот таннархини ҳисоблаш масалалари етарлича ўрганилмаган. Бу мавзуга бағишланган адабиёт ёки қўлланмалар ишлаб чиқилмаган.[1]

Тадқиқот усуллари бўйича маълумотлар. Тадқиқот ишини бажаришда илмий мушоҳадалаш, таҳлил ва синтез, индукция ва дедукция, монографик баён услуги, мантикий ва иқтисодий-статистик таҳлил, таққослаш, статистик маълумотларни гуруҳлаш, истиқбол кўрсаткичларини ҳисоблашнинг иқтисодий-математик усулларида фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар

Ишнинг мақсади автомобил ойналари тайёрлашда фойдаланиладиган материаллардан, биринчи навбатда, сарф меъёрлар ҳисобини такомиллаштириш бўйича услубий ва амалий тавсияларни ишлаб чиқиш, амалда фойдаланиш учун стандартлар ишлаб чиқиш ва мунтазам ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда такомиллаштириб бориш, тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришда материалларни ишлаб чиқариш истеъмоли меъёрларидан четга чиқишларни ҳисобга олиш эди. Ушбу мақсадга эришиш қуйидаги вазифаларни ҳал қилишни талаб қилди:

- машинасозлик корхоналарининг маҳсулот ишлаб чиқаришида материаллардан фойдаланишнинг норматив ҳисобини юритишнинг мавжуд услубий базасидаги камчиликларни аниқлаш;[2]

- материаллардан фойдаланишнинг оператив ҳисобини юритиш амалиётини ўрганиш;

- материалларни ҳисобга олиш соҳасидаги методологияни, "стандарт-кост" тизимини кўрсатиш;

- материал истеъмоли кўрсаткичлари сифати устидан тизимли назорат қилиш тартибини ишлаб чиқиш;

- автомобил ойналари ишлаб чиқаришида материаллардан ишлаб чиқариш фойдаланишнинг норматив ҳисобини такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш;

- моддий харажатлар нормаларининг ўзгаришини ҳисобга олиш тартибини аниқлаштириш;

- ишлаб чиқаришдан фойдаланиш бўйича бухгалтерия маълумотларини, жорий бошқарув қарорларини қабул қилиш учун материалларни тўплаш ва қайта ишлашнинг янада самарали схемаларини ишлаб чиқиш.

Автомобил ойналари ишлаб чиқариш корхоналарида материаллардан ишлаб чиқаришда фойдаланишнинг жорий меъёрий ҳисобини қайта ишлашнинг объектив зарурияти илмий янгилик сифатида кўриб чиқилади. Автомобил ойналарини сарф меъёрларини ишлаб чиқиш анча мураккаб вазифа бўлиб доимий равишда аниқ кузатувларни, ҳом ашё етказиб берувчиларнинг сифат билан боғлиқ омиллари, ишлаб чиқариш жараёнларининг тўғри ташкил қилинганлиги, технологик йўқотишларни ҳисобга олиниши, ишчи ва операторларнинг мунтазам малакасини ошиб боришлиги, сифат кўрсаткичларига оид андозалар билан боғлиқ такомиллаштириш тадбирлари, янги маҳсулотни ўзлаштириш жараёни каби омиллар билан боғланади.[3]

Қуйида биз бир автомобилнинг олд ойнасига нисбатан асосий материалларни сарф жадвалини кўриб чиқамиз.

**Кобальт олд ойнаси учун асосий материаллар сарф меъёри.
(Технологик йўқотишлар хисоби билан)**

1-жадвал

№	Материаллар номи	Ўлч.бирлиги	Кобальт (GSVEM) олд ойнаси модел № 52092543
Асосий импорт материаллар			
1.	Рангсиз ойна t=2 mm	m ²	3,686768
2.	ПВБ (поливинилбутирал) плёнка t=0.76 1060хо салқинлаштирилган хошиясиз	m ²	1,4919
3.	Олд ойналар учун қора бўёқ: 14 279-UV7084-С ёки 1L 5350-UV 724 A	кг	0,020073
4.	Порошок "Селит Супер Флос"	кг	0,000942
5.	Пластина держатель ERA	дона	1
6.	FOAM A EPDM FJ-1672A Local GMW15473.GLASS 11 TYPE IV-ADH 150*5*6	дона	3
7.	FOAM B EPDM FJ-1943 Local GMW15473.GLASS 11 TYPE IV-ADH 450*5.9*7	дона	1

Юқоридаги жадвал BOM материллар хисобланиб, ундан ташқари ишлов беришда импорт инструментлар ва ёрдамчи материалларни сарф меъёрлари ҳам мавжуд. Ушбу сарф меъёрларни камайтиришда технологик жихозларни созлаш жараёни билан боғлиқ бўлган асосий материаллар сарфи ҳам хисобга олинади. Ишлаб чиқариш режасини бажаришда эса яроқсиз ва қайта ишлов берилувчи деталлар сарфланадиги материаллар харажатлари ҳам таннар таркибида ўтиради. Юқоридаги жадвалда биргина автомобил моделининг олд ойнаси сарф меъёрлари акс эттирилган. Ушбу моделнинг ён ва орқа ойналари ва бошқа моделларнинг барча комплект ойналарини сарф меъёрларини ишлаб чиқиш ва хисобини, шунингдек мониторингини олиб бориш анча мураккаб хисобларни келтириб чиқаради.

Бизнинг фикримизча махсулот таннархини шакллантиришда асосий ва ёрдамчи материалларни сарф меъёрларини шакллантиришда технологик йўқотишларни ўрнига илмий ёндашишга ҳаракат қилиш керак. Технологик йўқотишларни камайтириш учун дастгоҳ ва жихозларни созлиги, модернизация қилинганлиги, технологик карталар ва операцияларни тўғри тузилганлиги, технологик йўқотишларни камайтириш учун оператор маҳорати ва касб малакасига эътибор берилишига ҳам эътибор қаратилади. Раскройлардаги техник припускларни камайтириш, ортиқча чиқиндиларни камайтириш мақсадида оптимал

раскройлар тузиш, хом ашё етказиб берувчилар билан унумли музокаралар ўтказиш чиқиндилар салмоғини камайитишга ҳиссасини ҳам ёритишга ҳаракат қилинади.

Хулоса.

Бизнинг фикримизча илмий янгилик сифатида қуйидаги тадқиқот ишларини олиб бориш керак:

- материаллардан ишлаб чиқариш фойдаланиш меъёрларидан четга чиқишларни оператив ва ҳисобга олишни такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш;
- Ахборотни автоматлаштирилган қайта ишлаш шароитида материалларни алмаштириш учун бирламчи ҳужжатларнинг ихтисослаштирилган шакллари ишлаб чиқиш ва амалий амалиётга тақлиф этиш;
- алмаштириш ҳолатларида материалларни истеъмол қилиш меъёрларидан четга чиқишларни ҳисоблаш тартиби белгилаш;
- автомобил ойналари ишлаб чиқариш корхоналарининг тайёрлов ишлаб чиқариши учун материаллар сарфи меъёрларидан четланишларни оператив ва ҳисобга олиш усули тўлдириш;
- автомобил ойналари ишлаб чиқариш корхоналарининг бланка ишлаб чиқариши учун материаллар истеъмоли нормаларининг ўзгаришини оператив ҳисобга олиш методологияси сезиларли даражада тўлдириш;
- ишлаб чиқариш харажатлари иқтисодида бошқарув қарорларини ишлаб чиқиш ва қўллаб-қувватлаш учун материаллар - истеъмол бўйича бухгалтерия маълумотларидан фойдаланиш тартибини тавсия қилиш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзаев, Р. Б., & Юлдашев, Х. А. (2022). Автомобил ойналари ишлаб чиқаришда истеъмолчи талабларини ишлаб чиқариш таннархига таъсири. *Scientific progress*, 3(2), 1173-1178.
2. Burxonovich, M. R. (2022). The Importance Of Basic Materials And Technological Losses In Increasing Economic Efficiency In The Formation Of Cost. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 727-732.
3. Рахимова, К. Н., Турсунов, О., Мирзаев, Р. Б., Ахмадалиева, М. К., & Кодиров, А. (2022). Ўзбекистонда «Яшил Молия» Тизимини Йўлга Қўйиш Ва Такомиллаштириш Йўналишлари. *Gospodarka i Innovacje*, 28, 90-96.
4. Burkhonovich, M. R., & Kadirovna, A. M. (2022). Improvement of organizational economic impact of product cost reduction on the basis of cost-effective use of resources. *Thematics Journal of Economics*, 8(1).
5. Burkhonovich, M. R., Solijonovich, M. S., & Muhridin, A. (2022). DIRECTION FOR DETERMINING AND IMPROVING THE LEVEL OF LABOR PRODUCTIVITY. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 *Impact Factor*: 7.603, 11(09), 103-108.
6. Burkhanovich, M. R., Ortiqaliyevna, B. M., & Mashrabkhan, R. (2022). LABOR AND PAYMENT ACCOUNT. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 *Impact factor*: 7.429, 11(09), 138-143.
7. Burxonovich, M. R., & Ortiqaliyevna, B. M. (2022). Conditions for improving the standard of living of the population. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 *Impact Factor*: 7.603, 11(09), 44-48.

8. Kadyrovna, A. M., Burkhanovich, M. R., & Ortikaliyevna, B. M. (2022). DEMAND AND SUPPLY FOR LABOR FORCES. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 85-90.
9. Махсудов, Ш. С. (2022). Эркин иқтисодий зоналарнинг мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришдаги ўрни. *Scientific progress*, 3(4), 159-166.
10. Махсудов, Ш. С. (2022). Ўзбекистонда эркин иқтисодий зоналарни ривожлантиришнинг самарали йўналишлари.
11. Махсудов, Ш. С. (2022). ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БОШҚАРУВ ОРГАНЛАРИНИНГ ЎРНИ. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(9), 370-375.
12. Махсудов, Ш. С. (2022). Развитие свободных экономических зон в условиях трансформации рыночных отношений. *Бюллетень науки и практики*, 8(5), 450-456.
13. Махсудов, Ш. С. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРНИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 993-995.
14. Solijonovich, M. S. (2022). The role of government bodies in the development of free economic zones. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 132-137.
15. Solijonovich, M. S. (2022). THE ROLE OF ENGINEERING AND COMMUNICATION INFRASTRUCTURE IN THE ORGANIZATION AND DEVELOPMENT OF THE FREE ECONOMIC ZONE. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 97-102.
16. Burkhanovich, M. R., Solijonovich, M. S., & Muhridin, A. (2022). DIRECTION FOR DETERMINING AND IMPROVING THE LEVEL OF LABOR PRODUCTIVITY. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 103-108.
17. Махсудов, Ш. С. (2022). БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ШАРОИТИДА ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРДА БОШҚАРУВ. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 121-134.
18. Турсунов, О. Б. (2022). Транспорт Инфраструктурасининг Назарий Асослари.
19. Турсунов, О. Б. (2022). Транспорт инфраструктурасининг мазмуни, таркиби ва минтақа иқтисодий ривожланишига таъсири. *so 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi*, 1(2), 190-196.
20. Рахимова, К. Н., Турсунов, О., Мирзаев, Р. Б., Ахмадалиева, М. К., & Кодиров, А. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА «ЯШИЛ МОЛИЯ» ТИЗИМИНИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 28, 90-96.
21. Badalovich, T. O. (2022). Legal and institutional basis of development of transport services and transport infrastructure during the coronavirus pandemic. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 55-61.
22. Badalovich, T. O. (2022). Indicators representing the level of provision of transport services and infrastructure of the region. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 123-127.
23. Турсунов, О. Б. (2022). Иқтисодиётни эркинлаштириш даврида транспорт хизматлари ва инфраструктурасининг ривожланиш тенденциялари ва ҳудудий хусусиятлари. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 196-204.

24. Турсунов, О. (2022). ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(13), 4-9.

25. Турсунов, О. Б. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ВА САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ. *IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(12), 41-45.

26. Турсунов, О. Б., & Турғунов, З. Х. (2022, December). ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ ВА ТРАНСПОРТ ИНФРАТУЗИЛМАСИ ШАКЛЛАНИШИНИНГ ҲУДУДИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (Vol. 1, No. 3, pp. 28-32).

27. Tursunov, O. (2023). TRANSPORT XIZMATLARINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 3(1 Part 2), 170-175.

28. Mirzayev, R. B. (2022). ИШЛАБ ЧИҚАРИЛАЁТГАН АВТОМОБИЛ ОЙНАЛАРИНИ ТОБЛАШДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР.

29. Мирзаев, Р. Б. (2022). МАШИНАСОЗЛИК ТАРМОҒИДА МАХСУЛОТ ТАННАРХИНИ КАМАЙТИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 186-195.